

Ministerie van OCW
Directe Primair en Voortgezet Onderwijs
t.a.v. dhr. H.H. Post
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Aardrijkskunde en hogere leerprestaties in het voortgezet onderwijs
Utrecht, 24 maart 2011

Geachte heer Post,

De Onderwijsraad heeft recentelijk een advies uitgebracht over de hoofdlijnen van het in december 2010 door minister Van Bijsterveldt aangekondigde **Actieplan Beter Presteren**. Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) bevordert de geografie in Nederland en is de vakvereniging voor docenten aardrijkskunde. Daarom denkt het KNAG graag mee over kwaliteitsverbetering in het onderwijs.

Naar aanleiding van de plannen van de minister zijn in een brief aan de Onderwijsraad de relevante kenmerken van het vak aardrijkskunde voor de discussie over profielen in de bovenbouw toegelicht. Vooral is gewezen op de **brugfunctie** van het vak tussen de natuurwetenschappen en de sociale wetenschappen en op het belang van aardrijkskunde voor **wereldoriëntatie** en **burgerschapsvorming**, onmisbaar voor persoonlijke ontwikkeling en beroepsuitoefening. Ook heeft het KNAG meegewerkt aan de gezamenlijke brief van **mens- en maatschappijvakken** aan de Onderwijsraad, waarin wordt beargoumenteerd dat ook de **gammavakken als kernvakken** beschouwd moeten worden. Beide brieven zijn als bijlagen toegevoegd.

Nu het advies van de Onderwijsraad **Naar hogere leerprestaties in het voortgezet onderwijs** is verschenen wil het KNAG ook daarop reageren. In het bijzonder richting de regering en het parlement. De reactie is tot stand gekomen in samenwerking met een speciale **taakgroep** van docenten aardrijkskunde die de recente ontwikkelingen in het onderwijsbeleid volgt en daarop reageert. Die inspanning is **Aardrijkskunde doet ertoe** genoemd. Voorbeelden waarom aardrijkskunde ertoe doet zijn ook bij deze brief gevoegd.

De Onderwijsraad heeft, ondanks de korte termijn waarop gereageerd moest worden, een goed doorzicht en evenwichtig advies uitgebracht. Het KNAG kan op veel punten instemmen met de voorstellen.

De Onderwijsraad adviseert leerprestaties te verbeteren door de doelen en de kwaliteitseisen te verhogen. Ook wijst ze op het belang van een helder en consistent overheidsbeleid dat zich geleidelijk vernieuwt en op de vele actoren die er bij betrokken zijn of moeten worden. Docenten en schoolleiders spelen een cruciale rol en moeten en kunnen die op professionele wijze vervullen. Deze algemene uitgangspunten kunnen op de steun van de aardrijkskundeleraren rekenen.

De onderwijsraad doet vier aanbevelingen voor kwaliteitsverbetering. Deze betreffen: het onderwijsprogramma, de scholen, de leraren en schoolleiders en het prestatiebeleid. Het KNAG wil in deze brief ingaan op het onderwijsprogramma. De overige aspecten zullen vooral in het overleg met de hele onderwijssector aan de orde komen.

Het KNAG is het eens met de Onderwijsraad dat naast de algemene basisvakken (de doorstroomrelevante vakken Nederlands, Engels en rekenen/wiskunde) er vier onmisbare clusters met kernvakken dienen te worden onderwezen: natuurwetenschappelijk, mens/maatschappijwetenschappelijk (door de Onderwijsraad minder gelukkig 'sociaal-cultureel' genoemd), moderne vreemde talen, en persoonlijke vorming/lichamelijke opvoeding. Aardrijkskunde wordt door de Onderwijsraad ingedeeld bij de mens/maatschappijwetenschappen. Dat is historisch gezien begrijpelijk, maar miskent het karakter van

de moderne schoolaardrijkskunde die, gericht op leefomgeving van de mens, een brug slaat tussen de natuur- en de mens/maatschappijwetenschappen. In onze brief aan de Onderwijsraad is dit standpunt uiteengezet. Ook wil het KNAG het belang van aardrijkskunde onderstrepen voor de invulling door scholen van praktische onderwijsopdrachten in de eigen regio. Dat kan goed in samenwerking met vakken als geschiedenis en biologie en geeft een invulling van de door de Onderwijsraad genoemde maatschappelijke taken van scholen.

De minister heeft in haar eerste voorzet voor Beter Presteren veel aandacht besteed aan een herziening van de profielen. Het KNAG volgt de Onderwijsraad in haar, nog voorlopig geformuleerde, suggestie op weg te gaan naar een bovenbouw zonder profielen. Als een situatie met twee profielen een tussenstap zou moeten zijn, moet het gaan om een natuur- en een maatschappijprofiel. Zoals hiervoor reeds is gesteld hoort aardrijkskunde thuis in beide profielen, maar het vak komt het best tot zijn recht in een bovenbouw, waarin via referentienormen voor Nederlands, Engels en rekenen/wiskunde, de aansluiting op vervolgonderwijs wordt gegarandeerd.

Het KNAG is groot voorstander van het ontwikkelen van een, periodiek te herijken, vakinhoudelijke kennisbasis voor de vakkenclusters/kernvakken in het voortgezet onderwijs. Het KNAG is graag bereid mee te werken aan een dergelijke kennisbasis voor de aardrijkskunde. Er kan daarbij voortgebouwd worden op de nieuwe centrale eindexamenprogramma's voor havo/vwo en vmbo. Ook ligt het voor de hand vanuit het KNAG handreikingen te doen aan scholen voor de invulling van eigen, schoolspecifieke profileringen.

Aardrijkskunde is een onmisbaar kennisvak in de onderbouw (funderende fase) en de bovenbouw (verdiepende fase) van het voortgezet onderwijs. Aardrijkskunde is veel meer dan topografische basiskennis. Het gaat over zaken als natuurrampen, energiewinning, waterbeheer, verstedelijking en plattelandsontwikkeling. Het gaat over de inrichting en het gebruik van de ruimte in Nederland en over overeenkomsten, verschillen en relaties binnen de Europese Unie en in de wereld. Het brengt leerlingen een wereldbeeld bij, helpt hen te functioneren in de eigen en in vreemde leefomgevingen en draagt samen met geschiedenis bij aan burgerschapsvorming. Als bijlage bijgevoegd vindt u drie voorbeelden van typisch aardrijkskundige onderwerpen die te maken met hebben met de wereld van nu en morgen. Aardrijkskundige kennis doet ertoe.

Graag lichten wij het bovenstaande in een gesprek met u nader toe.

Met vriendelijke groeten,

Prof. dr. Henk Ottens, *Voorzitter Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap*
Prof. dr. Joop van der Schee, *Bijzonder hoogleraar onderwijsgeografie VU*